

Factsheet 2022-2

Zeden- en gewelddelinquenten onder langdurig toezicht

*Opleggingen en kenmerken van de Gedragsbeïnvloedende
en Vrijheidsbeperkende Maatregel in 2020*

Auteurs: M.H. Nagtegaal, m.m.v. E.A.E. Fechner, J.K. Kool en T. Varkevisser

Samenvatting

Sinds 1 januari 2018 kan aan daders van een ernstig gewelds- of zedendelict een zelfstandige toezichtmaatregel worden opgelegd, de Gedragsbeïnvloedende en Vrijheidsbeperkende Maatregel (GVM). Deze maatregel is geïntroduceerd met de Wet langdurig toezicht. In deze factsheet zijn de opleggingen van de GVM in 2020 beschreven. In dat jaar is de GVM 46 keer opgelegd. Dit is een flinke stijging ten opzichte van de 16 GVM's die in de eerste twee jaren na de introductie van deze maatregel zijn opgelegd (2018-2019). De door de wetgever aangemerkte doelgroepen van de GVM zijn daarmee in 2020 ook vaker bereikt: personen veroordeeld voor een terroristisch misdrijf (6 keer), verdachten die het pro Justitia-onderzoek (deels) weigeren (13 keer) en potentieel uitreizende zedendelinquenten (10 keer). De GVM is het vaakst gecombineerd met de tbs met voorwaarden, hoewel een combinatie met andere tbs-modaliteiten en de combinatie met alleen onvoorwaardelijke gevangenisstraffen en/of een deels voorwaardelijke gevangenisstraf ook voorkomt. Het WODC monitort tevens de opleggingen van de GVM in 2021 en 2022, waarna een indevaluatie volgt.

Inleiding

Met de Wet langdurig toezicht (Wlt) is het mogelijk geworden langduriger en onder bepaalde voorwaarden levenslang toezicht te houden op justitiabelen. Het gaat om personen die wegens een ernstig gewelds- of zedendelict zijn veroordeeld tot een gevangenisstraf en/of

een maatregel terbeschikkingstelling (tbs). De wet is volledig van kracht geworden op 1 januari 2018 en het WODC monitort de jaarlijkse toepassingen van de eerste vijf jaar van de Wlt (tot en met 2022). Recent is het rapport naar de toepassingen van de Wlt in 2018-2020 gepubliceerd (Nagtegaal et al., 2021). In dat rapport zijn de nadere details

van de opleggingen van de Gedragsbeïnvloedende en Vrijheidsbeperkende Maatregel (GVM) in 2020 nog niet beschreven. In deze factsheet wordt die informatie aangevuld.

De Gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel

De GVM is één van de drie wetswijzigingen uit de Wlt waarmee toezicht op zeden- en geweldsdelinquenten (mogelijk levenslang) kan worden verlengd.¹ Het is een zelfstandige toezichtmaatregel die alleen kan worden opgelegd op het moment dat de rechter beslist tot de oplegging van een gevangenisstraf, dan wel een tbs-maatregel, bij de afdoening van het indexdelict (art. 38z lid 1 Wetboek van Strafrecht [Sr]). In geval van een combinatie met een tbs-maatregel kan dit ofwel een tbs-maatregel met voorwaarden (tbs-vw) ofwel een tbs-maatregel met bevel tot verpleging van overheidswege zijn (hierna: tbs met verpleging; art. 38z lid 1a Sr). Bij een veroordeling tot een (deels) onvoorwaardelijke gevangenisstraf, moet er sprake zijn van een misdrijf dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen, terwijl daar een strafdreiging van vier jaar of meer op staat (art. 38z lid 1b Sr). Als uitzondering op deze laatste bepaling zijn zeven typen delicten omschreven die niet altijd gericht zijn tegen of gevaar veroorzaken voor de onaantastbaarheid van het lichaam en/of strafbaar gedrag inhouden waar de strafdreiging ook korter kan zijn en toch een GVM kan worden opgelegd (art. 38z lid 1c Sr).²

De oplegging van de GVM betekent nog niet dat deze daadwerkelijk ten uitvoer wordt gelegd, hierover wordt in een aparte gerechtelijke procedure besloten. Men spreekt hierbij wel van de tweetrapsraket. Op het moment dat de gecombineerde tbs-maatregel en/of gevangenisstraf bijna is afgerond, dertig dagen voor

afloop van deze kaders, beslist de officier van justitie (OvJ) of hij de tenuitvoerlegging van de GVM al dan niet vordert (voor de details hierbij, zie art. 6:6:23a lid 1-4 Wetboek van Strafvordering [Sv]). De rechter kan alleen tot tenuitvoerlegging van de GVM besluiten als de OvJ deze vordering tijdig heeft ingediend. Hoewel de criteria voor de OvJ tot vordering van de GVM niet in de wet staan, zijn er voor de rechter wel criteria geformuleerd aan de hand waarvan hij de beslissing over de eventuele tenuitvoerlegging neemt, namelijk: (1) indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan waarvoor de rechter een GVM kan opleggen, of (2) indien dit noodzakelijk is ter voorkoming van ernstig belastend gedrag jegens slachtoffers of getuigen (art. 6:6:23b lid 1a en b Sv).³ Bij de rechterlijke beslissing op de vordering tot tenuitvoerlegging van de GVM worden tevens de duur van de GVM (art. 6:6:23b lid 5 Sv) en de aan de tenuitvoerlegging verbonden voorwaarden vastgesteld (art. 6:6:23b lid 2 Sv).

Doelgroepen

De wetgever acht de GVM bij uitstek geschikt voor personen aan wie een tbs-maatregel is opgelegd die bij wet is gemaximeerd, de tbs-vw (maximaal negen jaar) en de gemaximeerde tbs-maatregel (maximaal vier jaar).⁴ Daarnaast verwacht de wetgever dat de GVM een bijdrage kan leveren aan de problematiek van daders van zedendelicten tegen minderjarige slachtoffers die potentieel zouden kunnen uitreizen naar het buitenland om daar nieuwe slachtoffers te maken (hierna: potentieel uitreizende zedendelinquenten), bij verdachten die het pro Justitia(pJ)-onderzoek weigeren en bij personen veroordeeld voor een terroristisch misdrijf (voor de achtergronden hierbij, zie Nagtegaal, 2020a).⁵ De eerste monitorresultaten lieten zien dat de GVM in 2018 en 2019 nog maar beperkt was

¹ De andere twee wetswijzigingen zijn het vervallen van de maximale duur van de voorwaardelijke beëindiging van het bevel tot verpleging bij tbs-gestelden (deze kan daarmee langer dan negen jaar duren; VB), en het gelijktrekken en onder voorwaarden verlengen van de voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) van gedetineerden in het gevangeniswezen.

² Deze delicten zijn (art. 38z lid 1c Sr): enige betrokkenheid bij kinderporno (bezit, verspreiding, et cetera; art. 240b Sr), ontucht met een minderjarige (art. 248c Sr), iemand onder de 16 jaar met ontuchtig oogmerk getuige laten zijn van seksuele handelingen (art. 248d Sr), online grooming met een persoon onder de 16 jaar (art. 248e Sr), opzettelijk bevorderen of tweebrengen van ontucht tussen een kind met een derde (art. 250 Sr), mensenhandel (art. 273f Sr), en afpersing (art. 317 lid 1 Sr).

³ Het Expertisecentrum Bijzondere Penitentiaire Zaken heeft een landelijk format voor de vordering van de GVM ontwikkeld, waarin deze rechterlijke criteria terugkomen.

⁴ De tbs-maatregel met verpleging is gemaximeerd tot vier jaar tenzij er sprake is van een delict dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam (art. 38e lid 1 Sr).

⁵ Dit laatste type daders wordt extra in de gaten gehouden, omdat enkelen van hen in het buitenland opnieuw slachtoffers hebben gemaakt (*Kamerstukken II 2019/20*, 31 015, nr. 162). Onlangs verscheen een verkennend onderzoek naar de manier waarop andere landen met deze problematiek van transnationaal seksueel kindermisbruik omgaan (Wolsink, De Boer, Van Wijk, De Swart, & Op 't Hoog, 2021).

opgelegd: totaal 16 keer (Nagtegaal et al., 2021). Hieronder waren 2 veroordeelden met een tbs-vw en 5 met een gemaximeerde tbs, 4 potentieel uitreizende zedendelinquenten en 1 weigerende verdachte. Geen van deze GVM's betrof een veroordeelde voor een terroristisch misdrijf.

Onderzoeksvragen en methode

Het doel van de huidige factsheet is het informeren van de wetgever en overige geïnteresseerden over de opleggingen van de GVM in 2020. Hiertoe worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord, die volgen uit het vijfjarig onderzoeksprogramma dat het WODC voor de evaluatie van de Wlt heeft opgesteld (Nagtegaal, 2020b). Omdat er in 2020 geen uitspraken tot tenuitvoerlegging van de GVM's zijn gevonden, zijn de onderzoeksvragen uit het onderzoeksprogramma die zien op die tenuitvoerlegging hier achterwege gelaten.⁶ Deze komen in een later monitorrapport aan de orde als er wel uitspraken tot de tenuitvoerlegging van de GVM zijn geweest.

Onderzoeksvragen

- 1 Hoeveel GVM's zijn door de rechter opgelegd en hoe onderbouwt de rechter deze vonnissen?
- 2 Welke afdoening(en) is/zijn naast de GVM opgelegd?
- 3 Voor welke typen delicten zijn de GVM's opgelegd?
- 4 Zijn er weigerende observandi onder de personen aan wie een GVM is opgelegd? Zo ja, hoeveel zijn dit er?
- 5 In hoeverre worden de andere door de wetgever aangeduide doelgroepen bereikt?
- 6 Hoe vaak is de oplegging van de GVM gevorderd door het Openbaar Ministerie (OM)?
- 7 Hoe vaak is de oplegging van de GVM geadviseerd door de reclassering?
- 8 Hoe zijn de GVM-adviezen van de reclassering onderbouwd, is er sprake van een gestructureerde risicotaxatie?

Methode

Er is gezocht naar uitspraken tot een GVM in 2020. Dit gebeurde op verschillende manieren. Ten eerste is gebruikgemaakt van de openbare zoekmachines op rechtspraak.nl en op

Kluwer.navigators met de zoektermen: 'gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel', 'artikel 38z' en variaties daarop. Ten tweede is van de afdeling Statistische Informatie en Beleidsanalyse (SIBa) van het WODC een lijst met parketnummers van opleggingen van de GVM in 2020 opgevraagd vanuit de database OMDATA. Deze database omvat verschillende gegevens van het OM, waaronder de afdoeningen in strafzaken en wordt elk kwartaal standaard aan het WODC geleverd. Deze parketnummers zijn gezocht op rechtspraak.nl en vervolgens in het e-archief van de Raad voor de Rechtspraak (RvdR).⁷ Ten slotte is met bovengenoemde zoektermen in het e-archief van de RvdR ook een vrije zoektocht gedaan naar mogelijk gemiste GVM's. Bij de diverse zoektochten bleek dat verschillende zaken onterecht als GVM waren geregistreerd, waarbij vooral verwarring is met de vrijheidsbeperkende maatregel (art. 38v Sr), maar ook met andere maatregelen zoals de gedragsbeïnvloedende maatregel voor jeugdigen (GBM, art. 77h Sr). Ook zijn verschillende foutieve afkortingen van de GVM gevonden, zoals GBV of GMV. Deze uitspraken zijn als GVM gerekend als uit het vonnis of arrest bleek dat het daadwerkelijk de GVM betrof. De uitspraken zijn voor het laatst gezocht in februari 2022, waarbij de uitspraken over 2020 die tot en met 31 december 2021 zijn gepubliceerd zijn meegenomen. Vervolgens hebben de vier onderzoekers de verschillende kenmerken van de GVM's volgend uit de onderzoeksvragen vastgelegd, zoals de afdoeningen, de delicten, de gedragsdeskundige adviezen en de voorkeuren en adviezen van OM en reclassering. Alle informatie is uit de vonnissen en arresten overgenomen, dit heeft als beperking dat alleen die informatie vanuit de gedragsdeskundige adviezen, het OM en de reclassering die de rechters uit deze rapporten citeerden door de onderzoekers in kaart konden worden gebracht. Elke uitspraak is door twee van de vier onderzoekers en tevens auteurs van deze factsheet gescoord, onafhankelijk van elkaar, waarna de definitieve scores in een consensusbespreking zijn bepaald. De citaten uit de uitspraken die in deze factsheet worden gegeven, zijn door de onderzoekers als illustratief voor de gevonden resultaten beschouwd, waarbij er alleen is geciteerd uit de openbare vonnissen en arresten.

⁶ Dit ligt in de lijn der verwachting, omdat er eerst een gecombineerde gevangenisstraf en/of tbs-maatregel ten uitvoer wordt gelegd, dat enige tijd in beslag neemt en de Wlt op 1 januari 2018 volledig in werking is getreden.

⁷ Er is geen gebruikgemaakt van gegevens uit het Justitiële Documentatie Systeem (JDS), omdat het van belang werd geacht zo dicht mogelijk bij de bron van de uitspraken te blijven, te weten ZM en OM.

De factsheet heeft betrekking op uitspraken over de GVM in 2020 en omvat drie typen zaken: (1) zaken die in 2019 door de rechtbanken zijn afgedaan en waarin in hoger beroep in 2020 een GVM is opgelegd, (2) zaken waarin de rechtbanken in 2020 een GVM hebben opgelegd en er in 2020 (nog) geen hoger beroep is en (3) zaken die in 2020 zijn afgedaan door de rechtbanken en waarin in 2020 door de hoven een GVM is opgelegd.⁸ In 2020 zijn alleen uitspraken over opleggingen van de GVM gevonden, geen uitspraken over de tenuitvoerlegging van GVM's.⁹

GVM's 2020

Prevalentie

In 2020 zijn totaal 46 uitspraken tot oplegging van de GVM gevonden.¹⁰ Hiervan zijn 4 zaken die in 2019 door de rechtbanken zijn afgedaan en waarin door de hoven in 2020 een GVM is opgelegd, 40 zaken waarin door de rechtbanken in 2020 een GVM is opgelegd en 2 zaken die in 2020 zijn afgedaan door de rechtbanken en de hoven. In 3 zaken is het vonnis door de onderzoekers niet in de databases teruggevonden, maar was er wel een uitspraak in hoger beroep in 2020 waaruit ook een deel van de informatie over de uitspraak in eerste aanleg te vinden was. Naast deze 46 zaken zijn er in 2020 nog 3 uitspraken in hoger beroep geweest waarin GVM's die in eerste aanleg waren opgelegd, zijn teruggedraaid (2 GVM's uit 2019 en 1 uit 2020). Vanwege de uitspraken in 2020 over zaken uit 2019 wordt het aantal GVM's met een oorsprong in 2018-2019 bijgesteld naar 15, dat is 1 GVM minder dan in het eerste monitorrapport. Tevens zijn er enkele wijzigingen geweest in welke zaken dit betreft.

De 46 GVM's die in 2020 zijn opgelegd, laten een flinke toename zien ten opzichte van het aantal GVM's in 2018-2019. Ook is dit aantal bijna twee keer zo hoog als het verwachte aantal uit een impactanalyse gemaakt ten tijde van de voorbereidingen voor het wetsvoorstel

(Drost et al., 2016). Het is mogelijk dat het onherroepelijk aantal opgelegde GVM's nog verandert, omdat er mogelijk nog meer uitspraken in hoger beroep volgen. Hierover wordt in het volgende monitorrapport gerapporteerd. Hieronder volgen nadere kenmerken van de 46 GVM's die in 2020 zijn opgelegd.

Arrondissementen

De 46 opgelegde GVM's zijn niet gelijkmatig verdeeld over het land. De rechtbank Rotterdam heeft de meeste GVM's opgelegd, dit zijn er 11. De rechtbanken Den Haag en Noord-Nederland hebben elk 9 GVM's opgelegd, gevolgd door 6 GVM's door de rechtbank Midden-Nederland. De rechtbank Gelderland heeft 4 GVM's opgelegd. De overige rechtbanken hebben 3 of minder GVM's opgelegd: 1 door de rechtbank Amsterdam, 3 door de rechtbank Limburg, 2 door de rechtbank Overijssel en 1 door de rechtbank Zeeland-West-Brabant. Sommige van deze cijfers lijken op 2019, bijvoorbeeld die van de rechtbank Rotterdam die in 2019 eveneens de meeste GVM's oplegde.¹¹ Overigens is het tevens zo dat 6 van 11 GVM's die de rechtbank Rotterdam oplegde daders vanuit dezelfde terroristische groepering betreft (zie ook hieronder). Andere rechtbanken hebben meer GVM's opgelegd ten opzichte van 2018-2019, zo is de rechtbank Den Haag van 0 naar 9 GVM's gegaan. In 6 zaken is er tevens een uitspraak in hoger beroep. Dit zijn 4 zaken van het Hof Arnhem-Leeuwarden, 1 zaak van het Hof Den Haag en 1 van het Hof 's Hertogenbosch.

Combinatiestraf en/of maatregel

Zoals vermeld kan de GVM alleen worden opgelegd in combinatie met een tbs-maatregel, een gevangenisstraf of beide. In 2018-2019 zijn de meeste GVM's gecombineerd met een tbs-maatregel (11 van de 16; 69%), in 2020 is dit in iets minder dan de helft van de zaken het geval (22 van de 46, 48%; zie tabel 1). Dit betreft voornamelijk de combinatie met de tbs-vw, 13 keer, waarvan de voorwaarden 11 keer

⁸ De zaken die in 2018 of 2019 in eerste aanleg en in hoger beroep zijn afgedaan, zijn in het eerdere monitorrapport besproken en maken geen onderdeel uit van deze factsheet. De uitspraken in 2021 over zaken met oorsprong in 2019 en 2020 komen in het volgende monitorrapport aan de orde. Hiermee zijn de cijfers nog aan verandering onderhevig. Het meest recente monitorrapport geeft daarmee telkens de meest actuele situatie weer over het aantal opleggingen van de GVM in elk jaar.

⁹ In 2019 is wel een uitspraak tot tenuitvoerlegging van de GVM gevonden. In deze zaak deed de bijzondere

situatie zich voor waarin de gelijktijdige oplegging en tenuitvoerlegging van de GVM is gelast (ECLI:NL:RBMNE:2019:3472; zie ook Nagtegaal et al., 2021). Het is niet uit te sluiten dat, ondanks het grondige zoekwerk, enkele GVM's niet zijn gevonden.

¹¹ Er is geen onderzoek gedaan naar de oorzaak voor deze regionale verschillen. Wel is het zo dat de eerste pilot met de GVM's in Rotterdam was, waarmee kan worden verondersteld dat de GVM daar vanaf het begin bekender was dan in andere arrondissementen.

direct uitvoerbaar zijn verklaard (dit betekent dat in afwachting van eventueel hoger beroep de voorwaarden direct van kracht zijn). Verder is de GVM 7 keer gecombineerd met een

ongemaximeerde tbs met verpleging en 2 keer met een gemaximeerde tbs met verpleging.

Tabel 1. Gecombineerde straffen en maatregelen (N=46)

Type straf/maatregel	Art. 38v	Tul eerdere straf	Deels vrw. GS	Alleen tbs of GS	Totaal
Tbs-maatregel					22
Met voorwaarden	3	2	0	8	13
Met verpleging, ongemaximeerd	0	0	0	7	7
Met verpleging, gemaximeerd	0	1	0	1	2
Onvoorwaardelijke GS^a	1	6	2	16	24
Totaal	4	9	2	32	46

a Bij de 24 personen met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf zit 1 persoon aan wie zowel een vrijheidsbeperkende maatregel (art. 38v), de tenuitvoerlegging van een eerdere straf en een deels voorwaardelijke straf is opgelegd, vandaar dat dit totaal hoger is dan 24 personen. De overige rijen en aantallen daarin betreffen unieke personen.

Tul = tenuitvoerlegging, GS = gevangenisstraf

In combinatie met de tbs-vw is een gevangenisstraf van gemiddeld 556 dagen opgelegd (SD=489), die wat lager is dan de gecombineerde gevangenisstraf bij de ongemaximeerde tbs met verpleging van gemiddeld 587 dagen (SD=723) en bij de gemaximeerde tbs met verpleging (M=300, SD=85).

In de 24 resterende zaken is de GVM gecombineerd met een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van gemiddeld 2.560 dagen (SD=1.757 dagen). In 1 van deze 24 zaken is daarnaast een voorwaardelijke gevangenisstraf van 300 dagen opgelegd met een proeftijd van 1.800 dagen, waarbij verplichte behandeling onderdeel uitmaakt van de voorwaarden. Ook heeft 1 van deze daders tevens een contact- en locatieverbod opgelegd gekregen voor de duur van vijf jaar (middels een vrijheidsbeperkende maatregel, art. 38v Sr). Verder is bij 5 van de 24 veroordeelden tevens de tenuitvoerlegging van eerder opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraffen gelast. Ten slotte is van 1 persoon de v.i. herroepen.

Bereik doelgroep

Er zijn onder de 46 daders 13 personen die hun medewerking aan het pJ-onderzoek (deels) hebben geweigerd en 4 daders die ontkennen het delict te hebben gepleegd. Dit is een flinke stijging ten opzichte van 2019, toen

slechts 1 persoon met een GVM had geweigerd mee te werken aan het pJ-onderzoek. Ook het aantal daders veroordeeld tot een of meer terroristische misdrijven is gestegen: van 0 in 2019 naar 6 in 2020. Deze 6 daders zijn mededaders in een omvangrijke zaak tegen dezelfde terroristische organisatie. Ten slotte zijn er 10 daders die zedendelicten tegen slachtoffers onder de 18 jaar hebben gepleegd, potentieel uitreizende zedendelinquenten. In 2018-2019 waren dit er 4. Deze doelgroepen overlappen deels, 5 van de 6 personen veroordeeld voor een terroristisch misdrijf zijn ook weigerende verdachten en 1 van de 10 potentieel uitreizende zedendelinquenten heeft zijn medewerking deels geweigerd.

Delicten

De 46 veroordeelden tot een GVM zijn voor 137 indexdelicten veroordeeld, dit zijn 2,98 delicten gemiddeld (tabel 2).¹² Het betreft volbrachte delicten en pogingen tot de genoemde delicten die niet zijn volbracht (zoals poging doodslag, zonder dat er een dodelijk slachtoffer is gevallen).

¹² De indexdelicten zijn ingedeeld naar voorbeeld van de indeling zoals gepubliceerd in bijlage 2 van Nagtegaal, Boonmann & Stuurman (2017).

Tabel 2 Type delicten (N=46)

Type delict	Aantal
Brandstichting met gevaar voor personen	1
Brandstichting zonder gevaar voor personen	2
Levensdelict	13
Terroristisch misdrijf	10
Vermogensdelicten	4
Zedendelict > 18 jaar	8
Zedendelict < 18 jaar	35
Gewelddelicten	51
Overig	13
Totaal	137

Argumentatie rechters

De rechtbanken onderbouwen hun beslissingen tot een GVM met verschillende argumenten, waarvan de meeste zijn weergegeven in tabel 3. Verschillende argumenten zijn met elkaar gecombineerd, in de meeste zaken zijn daardoor meerdere argumenten ter oplegging van de GVM genoemd (in 36 van de 46). In 4 zaken is een enkel argument genoemd en in 6 zaken is geen argumentatie van de rechters vastgelegd: in 3 zaken is in eerste aanleg geen GVM opgelegd, alleen in hoger beroep, waardoor er geen argumentatie vanuit de rechtbank is; in 2 zaken is het vonnis niet teruggevonden, maar was vanuit het hoger beroep bekend dat het om een GVM ging en in 1 zaak is om onduidelijke redenen de oplegging van de GVM niet beargumenteerd. Het aantal argumenten telt om bovengenoemde redenen niet op tot 46 zaken.

In de argumentatie is vaak een element van de noodzaak tot het beschermen van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen en het voorkomen van recidive genoemd, dat logischerwijs volgt uit de vereisten voor de oplegging van de GVM uit de wet (art. 38z Sr), bijvoorbeeld in deze zaak:

'Uit de rapportages van de psycholoog en psychiater blijkt dat er sprake is van een gevaar voor herhaling. Om de veiligheid van anderen en de algemene veiligheid van personen of goederen te beschermen, dient de verdachte langdurig onder toezicht te staan.'

(ECLI:NL:RBROT:2020:8302).

In deze uitspraak is tevens te zien dat de rechters zich door de gedragsdeskundigen hebben laten informeren over de grootte van het gevaar.

Tabel 3 Argumenten ter oplegging GVM

Argument	Aantal
Ook na gevangenisstraf toezicht mogelijk indien nodig	9
Ook na tbs-maatregel toezicht mogelijk indien nodig	2
Ter voorkoming van recidive	19
In belang van de algemene veiligheid	34
Creëren van de mogelijkheid tot langdurig toezicht	9
Op advies van de reclassering	6
Op vordering van de OvJ	2
Op advies van de gedragsdeskundigen	4
Langdurig toezicht is noodzakelijk	3
Kans op herhaling is groot	6
In verband met de geconstateerde problematiek	13
Aan de wettelijke eisen is voldaan	21
Gelet op de impact van het delict	2

In sommige zaken betreft het gevaar één of meer specifieke slachtoffers, in andere zaken gaat het om de algemene veiligheid:

'De rechtbank is van oordeel dat in onderhavige zaak het voorkomen van recidive van cruciaal en zwaarwegend belang is. Dit is ook in het belang van aangeefster van het onder 1 primair bewezenverklaarde feit. Om dit te kunnen bewerkstelligen hecht de rechtbank veel waarde aan oplegging van een maatregel tot vrijheidsbeperking en gedragsbeïnvloeding. Dit betekent dat verdachte zich na detentie aan vrijheidsbeperkende en gedragsbeïnvloedende maatregelen dient te houden. Na het uitzitten van de gevangenisstraf moet verdachte zich conformeren aan het langdurige toezicht van de reclassering, opdat het risico op herhaling van gewelddelicten wordt geminimaliseerd.'

(ECLI:NL:RBDHA:2020:2172)

De eindigheid van sommige kaders die gecombineerd zijn met en voorafgaand aan de GVM's die zijn opgelegd, zoals een gevangenisstraf,

een tbs-vw of een gemaximeerd tbs, wordt bij het opleggen van de GVM eveneens een aantal keer genoemd:

'Op die manier wordt het mogelijk om de verdachte in aansluiting op de gevangenisstraf onder toezicht te stellen indien dit op dat moment nog noodzakelijk wordt geacht. Oplegging van deze maatregel is nodig ter bescherming van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen. De verdachte lijkt immers nog steeds een gewelddadige, salafistische ideologie aan te hangen, waardoor het recidiverisico op extremistisch geweld hoog is. Langdurig toezicht is nodig om dit recidiverisico te beteugelen.'
(ECLI:NL:RBROT:2020:8958)

Daarin speelt voor sommige rechters mee dat er nog onzekerheid is over het verloop van de gecombineerde straffen en maatregelen en of de gewenste gedragsverandering voldoende is gerealiseerd na afloop daarvan, bijvoorbeeld in deze zaak:

'De rechtbank overweegt voorts dat niet valt te overzien of, en zo ja in hoeverre, de toekomstige detentiefasering en voorwaardelijke invrijheidstelling met de daaraan mogelijk gekoppelde voorwaarden – mede gelet op de relatief beperkte duur daarvan – voldoende waarborgen geeft om toekomstige risico's te ondervangen. De rechtbank zal daarom de gedragsbeïnvloedende of vrijheidsbeperkende maatregel als bedoeld in artikel 38z van het Wetboek van Strafrecht opleggen.'
(ECLI:NL:RBNNE:2020:720)

Dit argument reflecteert de werking van de tweetrapsraket die de wetgever voorzien had en weerlegt de kritiek van bijvoorbeeld de Raad van State (RvS, 2012), die het een 'buitengewoon lastige opgave' achtte dat de rechter een groot aantal jaren voorafgaand aan de mogelijke tenuitvoerlegging een inschatting moet maken over het toekomstige recidivegevaar van een betrokkene (RvS, 2012, p. 10). Juist die onzekerheid speelt hier mee, maar net andersom: deze rechters kiezen ervoor de GVM in zo'n geval juist wel op te leggen.

Met het opleggen van de GVM wordt voorts de mogelijkheid gecreëerd tot het laten voortduren van een kader waarbinnen gedragsbeïnvloeding dan wel voorwaarden met daarin

verplicht toezicht kan worden gerealiseerd, aldus sommige rechters:

'Mede gelet op de inschatting van de deskundigen, is de rechtbank van oordeel dat het creëren van een mogelijkheid om verdachte, ook na de voorwaardelijke invrijheidstelling, langdurig onder toezicht te stellen noodzakelijk is om het recidiverisico in de toekomst terug te kunnen dringen, dan wel op een aanvaardbaar niveau te houden.'
(ECLI:NL:RBMNE:2020:4050)

Dit hangt op haar beurt een aantal keer samen met de geconstateerde complexe problematiek:

'Oplegging van deze maatregel is nodig ter bescherming van de veiligheid van anderen dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen. Verdachte kampt immers met complexe en duurzame problematiek, zodat langdurig toezicht nodig is om het recidiverisico te beteugelen.'
(ECLI:NL:RBNNE:2020:2671)

Ten slotte wordt met enige regelmaat gerefereerd aan de conclusies van de gedragsdeskundigen en de adviezen van de reclassering, bijvoorbeeld in deze zaak, waarin ook het argument van de complexe problematiek nogmaals terugkomt:

'De rechtbank ziet in de adviezen van de psychiater en de psycholoog en het rapport van de reclassering aanleiding om aan verdachte een gedragsbeïnvloedende of vrijheidsbeperkende maatregel in de zin van artikel 38z Sv op te leggen. De rechtbank acht deze maatregel noodzakelijk ter bescherming van de veiligheid van anderen. Verdachte kampt met complexe en reeds langdurig bestaande problematiek. Door deze maatregel wordt het mogelijk dat verdachte, na het beëindigen van de maatregel Tbs met voorwaarden, langdurig kan worden ondersteund, begeleid en gemonitord door de reclassering.'
(ECLI:NL:RBNNE:2020:4085)

Vorderingen, standpunten en adviezen

Verschillende ketenpartners zijn betrokken bij de oplegging van de GVM: het OM, de reclassering, het Nederlands Instituut voor Psychologie en Psychiatrie (NIFP), de rechterlijke

macht en de advocaten van de justitiabelen. Hun vorderingen, adviezen en standpunten zijn vastgelegd vanuit de rechterlijke uitspraken en komen hieronder aan de orde. Als er wordt gesproken over 'geen GVM' betekent dit dat er geen GVM is geadviseerd of gevorderd, het betekent niet dat er tégen de oplegging van een GVM is geadviseerd of gevorderd.

NIFP

Psychologen en psychiaters aangesloten bij het NIFP verrichten het pJ-onderzoek. In de meeste gevallen vindt dit ambulante plaats, in enkele gevallen is opname in het Pieter Baan Centrum (PBC) geïndiceerd. Het pJ-onderzoek geeft onder meer zicht op het vóórkomen van stoornissen en biedt een advies over het justitiële kader waarbinnen behandeling het beste kan plaatsvinden.

Stoornissen

In 32 van de 46 zaken zijn door het NIFP stoornissen vastgesteld, in 10 zaken kon wegens weigering geen stoornis worden vastgesteld en in de resterende 4 zaken is 2 keer geen stoornis geconstateerd, is in 1 zaak geen NIFP-advies gegeven en is het 1 keer niet duidelijk geworden of er sprake was van een stoornis vanwege het ontbreken van het vonnis.

In de 32 zaken waarin stoornissen zijn gediagnosticeerd betreft dit veelal een combinatie van verschillende soorten stoornissen (27 zaken): verschillende combinaties van vooral cluster B-persoonlijkheidsstoornissen¹³, als ook een stoornis in het gebruik van middelen, een verstandelijke beperking en daarnaast nog een andere psychiatrische aandoening zoals de *Attention Deficit Hyperactivity Disorder* (ADHD) of een psychotische stoornis. In de andere 5 zaken is een enkele stoornis geconstateerd. In 3 van de 13 zaken met een (deels) weigerende observandus zijn alsnog een of meerdere stoornissen vastgesteld, waarbij tevens werd geconcludeerd dat er niet kon worden uitgesloten dat er meerdere stoornissen konden zijn. In de resterende 10 zaken is 3 keer geconcludeerd dat er ondanks het ontbreken van een diagnose wel enkele psychiatrische stoornissen konden worden uitgesloten, zoals psychotische stoornissen, depressie, angst, autisme, of ernstige stemmingsstoornissen; zijn in 4 zaken wel hypothesen over mogelijke stoornissen genoemd en zijn in de resterende 3 zaken

geen stoornissen, hypothesen of uitgesloten stoornissen genoemd. Het noemen van uitgesloten stoornissen en hypothesen over stoornissen kan de rechters helpen bij het vormen van een oordeel over de aanwezigheid van een stoornis (Nagtegaal et al., 2019).

Juridisch kader

In 8 van de 46 zaken heeft het NIFP een GVM geadviseerd, in 16 zaken heeft zij geen GVM geadviseerd, in 12 zaken was wegens weigering of ontkenning geen advies over het passende justitiële kader mogelijk, in 7 zaken is geen specifiek justitieel kader genoemd en de resterende 3 vonnissen zijn door de onderzoekers niet teruggevonden.

Naast het advies tot een GVM heeft het NIFP in 3 van de 8 zaken geadviseerd een tbs-vw op te leggen. In de andere 5 zaken met een GVM-advies zijn diverse andere justitiële kaders geadviseerd, zoals een zorgmachtiging, een klinisch traject in een Forensische Verslavings Kliniek (FVK) gevolgd door ambulante behandeling en in 1 zaak zijn de gedragsdeskundigen van mening dat mogelijke interventies wellicht uitvoerbaar zijn in detentie of detentiefasering, omdat andere juridische kaders om diverse redenen niet geëigend lijken.

OM

In 31 van de 46 zaken waarin een GVM is opgelegd, heeft het OM deze gevorderd en/of geadviseerd (in hoger beroep), in 11 zaken is de GVM niet gevorderd, in 1 zaak heeft het OM de GVM subsidiair aan een tbs-maatregel met verpleging gevorderd en in 3 zaken ontbreekt informatie over de vorderingen vanwege het ontbreken van het vonnis. Als het OM de GVM niet vordert, kan de rechter deze alsnog ambtshalve opleggen. Dit is in ieder geval in 11 zaken gebeurd en mogelijk in nog 3 aanvullende zaken (de ontbrekende vonnissen). Dit is daarmee vaker gebeurd dan in 2019, toen slechts 2 van de 16 GVM's ambtshalve werden opgelegd.

In de 31 zaken waarin het OM een GVM vorderde, is 16 keer ook een tbs-maatregel gevorderd, waarvan 10 keer met verpleging en 6 keer met voorwaarden. In 15 van de 16 zaken met een vordering tot GVM en een tbs-maatregel is tevens een onvoorwaardelijke gevangenisstraf gevorderd. In 8 van de 31 zaken met een vordering tot GVM is geen tbs-

¹³ Dit zijn de antisociale, borderline, narcistische en theatrale persoonlijkheidsstoornissen.

maatregel gevorderd, maar een onvoorwaardelijke gevangenisstraf die 2 keer is gecombineerd met een andere maatregel: 1 keer met een onvoorwaardelijke plaatsing in een Inrichting voor Stelselmatige Daders (ISD-maatregel) en 1 keer een vrijheidsbeperkende maatregel (art. 38v Sr).

Reclassering

De reclassering heeft in 25 van de 46 zaken geadviseerd tot de oplegging van de GVM, 8 keer heeft zij geen GVM geadviseerd, 5 keer is de GVM subsidiair aan een ander justitieel kader geadviseerd, 4 keer is het reclasseringsadvies niet geciteerd in het vonnis, in 2 zaken is er geen reclasseringsadvies en in 2 zaken ontbreekt informatie over de adviezen vanwege het ontbreken van het vonnis. In de 5 zaken waarin de reclassering een subsidiair advies tot een GVM heeft gegeven, zijn als primair advies 2 keer een tbs-vw, 1 keer een ISD-maatregel, 1 keer een onvoorwaardelijke gevangenisstraf en 1 keer verplichte behandeling als voorwaarde bij een deels voorwaardelijke gevangenisstraf geadviseerd. In deze laatste zaak kan volgens de reclassering op die manier beter worden gecontinueerd met de voorwaarden die in die zaak al gelden in het kader van een schorsing voorlopige hechtenis (ECLI:NL:RBDHA:2020:8849). In de vijf zaken met een subsidiair geadviseerde GVM is daarmee in alle gevallen ook een vorm van behandeling en/of begeleiding geadviseerd.

In 11 van de 25 zaken waarin de reclassering de GVM adviseert, schat de reclassering het risico van recidive hoog in. In 2 van deze 25 zaken schat de reclassering het risico gemiddeld tot hoog in, in 2 zaken is er geen inschatting van het recidiverisico gegeven wegens weigering van het onderzoek door de reclassering en in 10 zaken is er geen risico-inschatting van de reclassering geciteerd in het vonnis.

De reclassering onderbouwt de oplegging van de GVM regelmatig door te stellen dat gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende voorwaarden mogelijk nog nodig zijn na de eveneens opgelegde onvoorwaardelijke gevangenisstraf (11 keer) of tbs-maatregel (4 keer), maar dat dat op dit moment nog niet goed kan worden ingeschat. Dit komt overeen met de manier waarop de GVM middels de tweetrapsraket is ingestoken en zagen we eerder ook bij de rechters terug. Een voorbeeld van een dergelijk advies van de reclassering is:

'Op die manier kunnen de gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende voorwaarden worden toegepast na beëindiging van de maatregel. De GVM biedt de mogelijkheid om te zijner tijd de risico's te beoordelen en indien nodig voorwaarden te stellen die onder andere medewerking aan het verbod op het verrichten van bepaalde werkzaamheden kunnen inhouden.'
(ECLI:NL:RBROT:2020:8302)

En:

'De verdachte geeft aan ten tijde van zijn eerdere detentie op de terroristenafdeling van de penitentiaire inrichting Vught verder geradicaliseerd te zijn. De verdachte geeft nu aan te deradicaliseren op de terroristenafdeling met hulp van de psycholoog en imam. Om de risico's na detentie voldoende te kunnen inschatten dient dit op het einde van de detentieperiode opnieuw getoetst te worden.'
(ECLI:NL:RBROT:2020:8905)

Andere argumenten zijn dat langdurig toezicht noodzakelijk is (3 keer), met een GVM toezicht kan worden gehouden zolang als dat nodig is (1 keer) en de GVM de enige manier is om bij verdachte te komen tot gedragsverandering. Ook is een paar keer genoemd dat er sprake is van een hoog risico en/of complexe problematiek, net als bij de argumentatie van de rechters gezien is, waarbij een GVM meer zekerheden kan bieden dat de problematiek kan worden behandeld, bijvoorbeeld in deze zaak:

'De reclassering verwacht dat er gelet op de complexe problematiek alsmede het ontbreken van ontvankelijkheid voor behandeling c.q. begeleiding een hoog risico is op onttrekking aan de behandeling. De reclassering schat in dat een behandeling moeizaam zal verlopen en dat het de vraag zal zijn in hoeverre behandeldoelen behaald zullen worden dan wel zullen bestendigen na de tbs-maatregel. Op grond van de combinatie van bovengenoemde factoren, tezamen met de ernst van het ten laste gelegde en het hoge recidiverisico ziet de reclassering voldoende grond om langdurig toezicht te adviseren en tevens de maatregel strekkende tot gedragsbeïnvloeding of vrijheidsbeperking als bedoeld in artikel 38z Sr op te leggen.'
(ECLI:NL:RBROT:2020:6169)

In 6 zaken speelt het weigeren van het pJ-onderzoek en/of het niet willen meewerken aan de totstandkoming van het reclasseringsadvies mee in het GVM-advies en wordt gesteld dat de GVM juist daarom nodig is, bijvoorbeeld in deze zaak:

'Verdachte heeft niet willen meewerken aan onderzoek naar zijn persoon. Deskundigen hebben daarom geen diagnose kunnen stellen. Onderzoekers van het Pieter Baan centrum hebben ook niet tot conclusies kunnen komen omtrent een eventuele psychische stoornis of verstandelijke beperking. Enkel op grote lijnen konden enkele diagnostische hypothesen worden geformuleerd.

...

De reclassering verwacht niet dat verdachte aan op te leggen voorwaarden zal willen meewerken, en acht het recidiverisico hoog. Oplegging van GVM biedt een steviger dwangkader, bij niet houden aan voorwaarden kan namelijk vervangende hechtenis plaatsvinden.'

(ECLI:NL:RBAMS:2020:3474)

Verdediging

De standpunten van de veroordeelden zijn vertegenwoordigd door de advocaten, de verdediging. In iets meer dan de helft van de zaken, 25 van de 46, is geen argumentatie vanuit de verdediging over de GVM geciteerd in het vonnis. In 6 van de 46 zaken heeft de verdediging gesteld een GVM geen slecht idee te vinden (4 keer) of dit aan de rechtbank over te laten (2 keer). Zeven keer heeft de verdediging tegen een GVM gepleit, in 3 zaken zijn er geen standpunten van de verdediging in de uitspraak terug te vinden en in 3 zaken ontbreken de argumenten vanuit de verdediging omdat het vonnis ontbreekt.

In de 4 zaken waarin de verdediging de GVM geen slecht idee vond, is telkens ook sprake van de vordering van een tbs-maatregel. In twee zaken stelt de verdediging dat een GVM passender zou zijn dan de door het OM gevorderde tbs-maatregel, bijvoorbeeld in deze zaak:

'De raadslieden hebben gepleit voor oplegging van een gevangenisstraf voor de duur van vijf jaren in combinatie met de gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel (hierna: de GBM [verkeerd gebruikte afkorting]). Zij hebben zich aangesloten bij de conclusies en het advies uit

de over verdachte opgemaakte rapportages. Zij hebben erop gewezen dat vrijheidsbeneming niet het enige doel van de TBS-maatregel mag zijn. Het zou moeten gaan om vermindering van het recidiverisico en daarvoor biedt de GBM blijkens de rapportages de beste kans.'

(ECLI:NL:RBNNE:2020:3298).

In de derde zaak kan de verdediging zich vinden in de gevorderde tbs-vw en GVM, maar wil zij wel een kortere gevangenisstraf en in de laatste zaak overweegt de rechtbank of een tbs met verpleging of een tbs-vw het meest geïndiceerd is, waarop de verdediging stelt dat een tbs-vw met een GVM het meest passend is (ECLI:NL:RBGEL:2020:5463).

In de 7 zaken waarin de verdediging zich tegen de GVM uitspreekt, is de verdediging 2 keer van mening dat het reclasseringsadvies niet voldoende omkleed is met redenen om een GVM op te kunnen leggen, dit is het geval in 2 van de 6 veroordelingen voor terroristische misdrijven:

'Het rapport van de reclassering voldoet niet aan het vereiste 'met redenen omkleed' te zijn, wat aan oplegging van een maatregel ex art. 38z Sr in de weg staat.'

De rechtbank Rotterdam gaat hier niet in mee:

'Voormeld reclasseringsrapport houdt, zoals hiervoor weergegeven, onder meer in dat de verdachte nog steeds de salafistische jihadistische ideologie aanhangt en dat hij niets wil veranderen aan zijn geloofsbeleving en dat sprake is van een hoog recidiverisico. Daarnaast wil de verdachte niet meewerken aan het onderzoek voor een Pro Justitia rapportage. Daarmee voldoet het rapport aan het vereiste 'met voldoende redenen te zijn omkleed'. Bovendien is de uiteindelijke beslissing over het al dan niet opleggen van de zelfstandige maatregel aan de rechter en is een daartoe strekkend positief reclasseringsadvies niet vereist.'

(De rechtbank Rotterdam citeert hierbij aan de memorie van antwoord, Kamerstukken I 2015/2016, 33 816, nr. 1, p. 32; ECLI:NL:RBROT:2020:8979)

In een andere zaak is een persoon aan wie reeds een gemaximeerde tbs-maatregel is opgelegd verdacht van het voortzetten van zijn bedreigingen vanuit de tbs-kliniek. Hij moet

hiervoor voorkomen en de advocaat bepleit dat het OM – in zijn ogen onterecht – probeert de eerdere tbs-oplegging om te zetten in een ongemaximeerde tbs-maatregel. De rechtbank Midden-Nederland gaat hier niet in mee, de betrokkene krijgt een GVM en een nieuwe tbs-maatregel opgelegd, dit keer ongemaximeerd (ECLI:NL:RBMNE:2019:6286). In hoger beroep is het hof het echter toch met de verdediging eens en wordt de GVM gecombineerd met een gemaximeerde tbs-maatregel (ECLI:NL:GHARL:2020:5554).

Tot slot

De GVM is in 2020, het derde jaar van de inwerkingtreding van deze maatregel, veel vaker opgelegd dan in de eerste twee jaar. Hiermee worden ook de door de wetgever specifiek aangeduide doelgroepen vaker bereikt. Aangezien het alleen nog om opleggingen van de GVM gaat en er tot nu toe één uitspraak tot de tenuitvoerlegging van de GVM is gevonden, is de vraag in hoeverre de GVM de recidive van ex-zeden en geweldsdelinquenten daadwerkelijk gaat terugdringen nog niet te beantwoorden.

Literatuur

- Drost, V., Goedvolk, M., Van Haaren, P., & Jongebreur, W. (2016). *Uitvoeringsconsequenties wetsvoorstel Langdurig Toezicht*. Utrecht: Significant, referentie: VD/bv/15.437.
- Nagtegaal, M.H., Boonmann, C., & Stuurman, J.J. (2017). *Van voorwaardelijk naar onvoorwaardelijk terbeschikkinggesteld: Over omzettingen en hervattingen*. WODC. Cahier 2017-5.
- Nagtegaal, M.H., m.m.v. Janssen, D.L., Eltink, S.B.E., & De Vries, J.J.E. (2019). *Eind-evaluatie Unit 3 Pieter Baan Centrum: Heeft een aparte afdeling voor weigerende verdachten zin?* WODC. Cahier 2019-3.
- Nagtegaal, M.H. (2020a). *Wet langdurig toezicht: Reconstructie van de beleidstheorie, eerste evidentie en nadere onderzoeksthema's*. WODC. Cahier 2020-21.
- Nagtegaal, M.H. (2020b). *Wet langdurig toezicht: Onderzoeksprogramma naar de toepassingen van de Wet langdurig toezicht in 2017-2022*. WODC. Cahier 2020-4.
- Nagtegaal, M.H., m.m.v. J.K. Kool & E.A.E. Fechner (2021). *Toepassingen van de Wet langdurig toezicht in 2017-2020: Een eerste verkenning*. WODC. Cahier 2021-25.
- RvS (Raad van State) (2012). Advies Raad van State betreffende Voorstel van wet tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en Wetboek van Strafvordering in verband met het laten vervallen van de maximale duur van de voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswege, het verlengen van de proeftijden van de voorwaardelijke invrijheidsstelling en de invoering van een langdurige gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel voor ter beschikking gestelden en zeden- en geweldsdelinquenten (langdurig toezicht, gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking). *Staatscourant*, nr. 35591.
- Wolsink, J., De Boer, H., Van Wijk, A., De Swart, L., Op 't Hoog, G. (2021). *Grenzeloos!? Een verkennend onderzoek naar het instrumentarium in relatie tot (veroordeelde) plegers van transnationaal seksueel kindermisbruik*. Bureau Beke / Ecorys.

Uitspraken tot GVM

- 1 ECLI:NL:RBNNE:2020:574
- 2 ECLI:NL:RBROT:2020:8923
- 3 ECLI:NL:RBLIM:2020:4913
- 4 ECLI:NL:RBROT:2020:8958
- 5 ECLI:NL:RBOVE:2020:518
- 6 ECLI:NL:RBMNE:2020:4050
- 7 Alleen HB: ECLI:NL:GHARL:2021:7523
- 8 ECLI:NL:RBDHA:2020:8138
- 9 ECLI:NL:RBGEL:2020:4487
- 10 ECLI:NL:RBROT:2020:8943
- 11 ECLI:NL:RBNNE:2020:1225
- 12 ECLI:NL:RBROT:2020:11680
- 13 ECLI:NL:RBNNE:2020:4085
- 14 ECLI:NL:RBNNE:2020:3298
- 15 ECLI:NL:RBROT:2020:6169
- 16 ECLI:NL:RBNNE:2020:720
- 17 ECLI:NL:RBDHA:2020:2354
- 18 ECLI:NL:RBNNE:2020:2671
- 19 ECLI:NL:RBROT:2020:8905
- 20 ECLI:NL:RBROT:2020:8979
- 21 ECLI:NL:RBROT:2020:473
- 22 ECLI:NL:RBROT:2020:10171
- 23 ECLI:NL:RBROT:2020:8978
- 24 ECLI:NL:RBMNE:2020:4069
- 25 Alleen HB: ECLI:NL:GHSHE:2020:4064
- 26 ECLI:NL:RBDHA:2020:183 en ECLI:NL:GHDHA:2020:2083
- 27 ECLI:NL:RBLIM:2020:8758
- 28 ECLI:NL:RBROT:2020:8302
- 29 ECLI:NL:RBNNE:2020:50
- 30 ECLI:NL:RBMNE:2020:719
- 31 ECLI:NL:RBLIM:2020:9778
- 32 ECLI:NL:RBDHA:2020:9270

33 ECLI:NL:RBDHA:2020:8849
34 ECLI:NL:RBGEL:2020:1757
35 ECLI:NL:RBGEL:2020:5113
36 ECLI:NL:RBDHA:2020:2172
37 ECLI:NL:RBGEL:2020:5463
38 ECLI:NL:RBDHA:2020:5737
39 ECLI:NL:RBDHA:2020:7096
40 ECLI:NL:RBOVE:2020:3714
41 ECLI:NL:RBAMS:2020:3474
42 ECLI:NL:RBDHA:2020:5635

43 ECLI:NL:RBNNE:2019:5429 en
ECLI:NL:GHARL:2020:4928
44 Alleen HB: ECLI:NL:GHARL:2020:2423
45 ECLI:NL:RBMNE:2019:6286 en
ECLI:NL:GHARL:2020:5554
46 ECLI:NL:RBNNE:2019:4273,
ECLI:NL:GHARL:2020:1280 en
ECLI:NL:HR:2020:1929.

Deze reeks omvat korte verslagen van onderzoek dat door of in opdracht van het WODC is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft. Alle rapporten van het WODC zijn gratis te downloaden van www.wodc.nl.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl